

Officea, gospođa Sarah Tyacke, kao predsjednica Odbora Međunarodnog arhivskoga vijeća za suradnju u Europi izvijestila je o pomoći što će se, zahvaljujući potpori Švicarske i drugih zemalja, pružiti u organiziranju arhivskih službi i zaštiti arhivskoga gradiva. U tom smislu predviđa se i savjetovanje o temeljima arhivskog zakonodavstva u novim demokratskim državama.

Državni arhiv Bosne i Hercegovine primljen je u članstvo CIBAL–a. To primanje su pokušali spriječiti predstavnici SR Jugoslavije, ali je njihov prigovor da taj Arhiv ne predstavlja Srbe u BiH odbijen kao neosnovan, jer je Bosna i Hercegovina članica OUN. Na kraju je kao pridruženi član CIBAL–a primljeno i bugarsko Društvo za staroslavenska istraživanja, čiji su članovi mladi filolozi, folkloristi, etnolozi i povjesničari umjetnosti bugarskih fakulteta i instituta.

Sudionici sastanka su poslije podne posjetili Institut za balkanološka istraživanja u Solunu, upoznali se s njegovom istraživačkom djelatnošću i radom na promicanju poznavanja slavenskih jezika. Institut izdaje i radove o povijesti Balkana te ima veoma vrijednu specijalističku knjižnicu (s preko 40 000 naslova) za povijest Balkana.

Josip Kolanović

LJETNI TEČAJ ZA ISTOČNOEUROPSKE ARHIVISTE U MARBURGU

Uvod

U Marburgu (SR Njemačka) je od 29. kolovoza do 9. rujna 1994. u organizaciji Arhivske škole Marburg održan stručni arhivistički tečaj za arhiviste iz istočnoeuropskih zemalja. Tečaju je prisustvovalo 19 arhivistica i arhivista iz 11 država (Estonije, Letonije, Litve, Rusije, Poljske, Češke, Slovačke, Mađarske, Rumunjske, Slovenije i Hrvatske). Predavači su bili profesori Arhivske škole, ali i drugi istaknuti arhivski stručnjaci, koji trenutno obnašaju dužnosti u sekcijama Udruženja njemačkih arhivista (VdA) ili državnim arhivskim direkcijama. Tečaj je po svojoj sadržajnoj koncepciji bio općeg tipa, tj. obuhvatio je sva važnija pitanja zaštite i obrade arhivskog gradiva, s namjerom da se sudionicima omogući da steknu uvid u trenutno stanje arhivske službe u Njemačkoj i upozna ih s njezinim odgovorima na najvažnije izazove suvremene arhivistike.

Obrazovanje arhivista u SR Njemačkoj

Obrazovanje arhivista u SR Njemačkoj usko je povezano s ustrojem arhivske službe. Svaki vlasnik arhiva, odnosno tijelo ili služba nadležna za arhivsku djelatnost brine se za stručno osposobljavanje djelatnika u svojim arhivima; država brine samo za državne arhive i obrazuje njihove djelatnike, a ostali arhivi su uglavnom prepušteni samima sebi. Do ujedinjenja u bivšem DDR-u postojala je mogućnost redovitog obrazovanja na berlinskom sveučilištu, no taj je program ukinut s obrazloženjem da ne zadovoljava kriterije koji u Njemačkoj vrijede za znanstveni rad i obrazovanje na sveučilištima.

Obrazovanje arhivista u državnim arhivima svih saveznih zemalja izuzev Bavarske provodi se u Arhivskoj školi Marburg. Škola je osnovana u okviru Državnog arhiva Marburg, a sada djeluje kao samostalna ustanova unutar arhivske službe za pokrajinu Hessen. Posebnim ugovorom koji su sklopile ostale savezne zemlje s Hessenom uređene su njihove obveze prema Arhivskoj školi i pravo da u njoj obrazuju svoje djelatnike. Upisati se, u pravilu, mogu samo osobe sa završenim fakultetom ili visokom školom (uglavnom povijest, rjeđe pravo, lingvistika i sl.) koje već rade u nekom od državnih arhiva, ako su upućene od svog arhiva ili pokrajinske arhivske uprave koja je dužna podmiriti troškove. Škola je organizacijski podijeljena na institut za arhivistiku, arhivsku školu i upravu. I institut i arhivska škola sudjeluju i u obrazovanju arhivista i u znanstvenom radu, s različitim zadacima.

Dvogodišnji nastavni program obuhvaća arhivistiku (u više poddisciplina), povijest, povijest uprave, paleografiju, diplomatiku s ostalim pomoćnim povijesnim znanostima, osnove informatike, latinski, francuski, pravo. Izražena je namjera da se ovaj program utemeljen na tradiciji izmijeni i osuvremeni tako da se uključe opsežnije nastavne jedinice kojima bi bila obuhvaćena suvremena uprava, kao sustav s određenim zadacima

i zakonitostima, s naglaskom na upravljanju arhivima. Smatra se da je nedostatak ovakvih znanja i sposobnosti velika prepreka djelovanju arhiva u suvremenom društvu, na načelima koje ono postavlja i priznaje.

Nastavni program se ostvaruje u četiri semestra. Tri semestra obuhvaćaju predavanja i vježbe u samoj Arhivskoj školi, a u četvrtom se obavlja praksa u arhivu prema predviđenom programu i pod nadzorom mentora. Važno je napomenuti da je praksa integralni dio nastavnog programa, povezana s predavanjima i vježbama u školi i ne može se odvijati na neki drugi način. Nakon svakog semestra provodi se međuispit, a na kraju ispit koji obuhvaća pismeni (transkripcija i regist dokumenta na latinskom, njemačkom i francuskom jeziku) i usmeni dio (obuhvaća svo ostalo gradivo). Ispit je dosta opsežan i relativno težak. Već tri godine se raspravlja o njegovoj promjeni s namjerom da se uključi arhivistika i znanost o upravi. Arhivistike, barem u pismenom dijelu ispita, za sada nema! Završetkom škole ne stiže se diploma. Predviđeno je da na temelju međuispita svaka savezna zemlja obavlja završni državni ispit. Ispit koji se provodi u školi jest tzv. drugi državni ispit; pokazalo se praktičnijim da ga provodi škola, a ne svaka zemlja za sebe.

Predavači su uglavnom istaknuti arhivisti zaposleni bilo u arhivima u Hessenu, bilo u državnim arhivima drugih saveznih zemalja. Sama škola osim pomoćnog osoblja ima manji broj zaposlenih, koliko je potrebno za redovito obavljanje djelatnosti. Pored predavanja, oni obavljaju i poslove organizacije, planiranja i sl.

Osim škole u Marburgu, u Potsdamu postoji Visoka stručna škola na kojoj se predaje arhivistika, bibliotekarstvo i nekoliko bliskih disciplina. Nakon temeljnog studija moguća je specijalizacija. Škola je novoosnovana, iako je u Potsdamu i prije djelovala slična škola.

Bavarska je jedina savezna zemlja koja ima vlastiti sustav obrazovanja arhivskih djelatnika. To provodi arhivska škola u okviru zemaljske arhivske uprave koja je odgovorna i za nastavni program. Postoji mogućnost obrazovanja za tzv. srednju, višu i visoku arhivsku službu. Program je sličan programu Arhivske škole u Marburgu s tim da jedino u Bavarskoj postoji program obrazovanja za "srednju" arhivsku službu, tj. djelatnika sa srednjom stručnom spremom. U ostalim zemljama nema stručnih djelatnika na toj razini obrazovanja. Zaposleni sa srednjom stručnom spremom smatraju se pomoćnim radnicima.

Za komunalne arhive, ostale arhive lokalne samouprave i javnih službi, te za privatne arhive ne postoji posebna obrazovna ustanova. Državne arhivske škole su prema njima dosta zatvorene, pa se problem obrazovanja arhivista u ovim arhivima smatra jednom od većih zapreka njihovu boljem radu. Uz to, specifični problemi ovih arhiva niti u državnim školama nemaju dovoljno mjesta.

Privredni arhivi imaju svoj vlastiti program obrazovanja u Kölnu na Fortbildungsakademie für Wirtschaft. Radi se o posebno prilagođenom jednogodišnjem programu.

Sređivanje i popisivanje arhivskog gradiva

Sudionici tečaja ukratko su upoznati s povijesnim razvitkom sustava i postupaka opisivanja arhivskog gradiva u Njemačkoj počevši od jednostavnih prijepisa i kronolo-

skih popisa 15. stoljeća. Krajem 18. i početkom 19. st. uobičajen je sustav upisnika i repertorija, javljaju se preporuke o načinu njihova vođenja (preporuke o redovitom upisivanju novopristiglih spisa, provjeri ispravnosti upisa uspoređivanjem sa sadržajem spisa i sl.) uz mogućnost sređivanja i unošenja u popise prema principu pojedinačnog spisa ili prema principu predmeta. Krajem 19. st. pojavljuju se opsežniji priručnici i uputstva. Kao osnovni kriteriji izrade popisa definiraju se principi potpunosti, kratkoće i prikladnosti, raspravlja se o prioritetima u sređivanju (važnost i učestalost korištenja). Osnovne rubrike tako nastalih popisnika su: topografska oznaka, oznaka provenijencije, datum spisa, mjesto na koje se odnosi, signatura i napomena. Ipak, do standardizacije opisa nije došlo, način i kriteriji opisa ovisili su o svakoj ustanovi i pojedincu koji je obrađivao gradivo.

Takvo stanje ostalo je nepromijenjeno, barem u starim zemljama do 60-ih godina. Tada je važan korak prema standardizaciji pravila za sređivanje i opis arhivskog gradiva učinjen zaslugom J. Papritzta. On je razradio pravila za popisivanje arhivskog gradiva, za određivanje jedinice koja se popisuje. Predviđen je skup obilježja arhivske jedinice koje u popisu treba iskazati i način na koji to za svaki od njih treba učiniti. Pravila su prvotno bila prilagođena arhivskom gradivu koje je nastalo prije uredske reforme iz 1921. godine, do kada je u upravi prevladavao sustav kolegijalnih tijela. Za gradivo nastalo nakon te reforme, kojom je uveden sustav odlaganja gradiva prema tzv. Aktenpläne, načinjeno je novo uputstvo (objavljeno u *Archivaru*). Opis gradiva prema Papritzovoj shemi ubrzo se, velikim dijelom i zaslugom Arhivske škole u Marburgu, proširio na većinu njemačkih arhiva i u glavnim se crtama primjenjuje i danas. Na njemu se temelji i većina programa za popisivanje arhivskog gradiva na računalu. Ključnim pojmom može se smatrati "izrada naslova" odnosno određivanje naslova jedinice koja se opisuje. Vrijednost nekog popisa ponajviše ovisi o tome da li su pravilno određeni naslovi, što obuhvaća ne samo sadržajnu vrijednost gradiva, nego i njegovu strukturu. Postoje dosta razrađena pravila za pojedine vrste gradiva.

Primjena računala u popisivanju gradiva u SR Njemačkoj započela je sedamdesetih godina. Poznat je projekt HETRINA (Hessische Truppen in Nordamerika) s bušenim karticama kao nosačem zapisa. Osamdesetih se razvijaju sustavi u suradnji s velikim računskim centrima (AIDA) koji objedinjuju veći broj arhiva. U većini saveznih zemalja razvija se jedan program koji postaje obavezan za sve državne arhive. Na taj način stvara se jedinstvena mreža i olakšava razmjena podataka. Devedesetih godina prevladava upotreba malih osobnih računala s različitim korisničkim programima i mogućnošću izrade posebnih programa za različito gradivo. Za popisivanje gradiva u pravilu se izrađuju namjenski programi, dok se za ostale svrhe koriste postojeći komercijalni programi.

Mogućnosti koje računalo pruža s obzirom na brojnost kriterija koji se mogu uključiti, pretraživanje, izmjenljivost strukture baze podataka dovodi u pitanje i princip provenijencije, jer se uvodi dokumentacijski pristup.

Dosta se raspravlja o kriterijima koje treba zadovoljiti dobar program za popisivanje gradiva. Pri tome se naglašava da je ključna točka za primjenu računala samo sređivanje

i sredenost gradiva. Radna grupa konferencije arhivskih referenata donijela je u 1993. god. i stanovite preporuke. Prije odluke o sustavu koji će se koristiti u arhivu treba riješiti nekoliko prethodnih pitanja:

- za koje područje rada se sustav uvodi,
- koji su ulazni podaci,
- da li se zahtijeva on-line pristup,
- s kojom količinom podataka treba kratkoročno i srednjoročno računati,
- da li se predviđa povezivanje raznolikih podataka,
- da li postoje raniji sustavi,
- da li postoje takvi sustavi kod ustanove koja predaje gradivo,
- da li se predviđa mogućnost da korisnici proširuju ili mijenjaju predviđeni postupak,
- tko unosi podatke,
- da li dostaje poziv programa iz operativnog sustava, da li je predviđeno grafičko okruženje, izbornici,
- koje mjere obrazovanja i osposobljavanja treba provesti,
- kakva je razina znanja kod suradnika,
- kolika su sredstva na raspolaganju, kolika i kakva radna snaga,
- kolika je potreba za osiguranjem podataka,
- kakvi su dugoročni planovi za primjenu računala.

Postoje i uputstva o načinu unošenja podataka s uputstvima za izbjegavanje uobičajenih pogrešaka, ocjene pojedinih korisničkih programa na tržištu. Nije obuhvaćen niti jedan programski paket koji bi pokrivaio radni proces u arhivu.

Programi za popisivanje arhivskog gradiva o kojima je na tečaju bilo riječi isključivo su relacijske baze. Stariji programi iz osamdesetih godina uglavnom su vezani za velika računala, noviji su pretežito aplikacije dBase-a. Od programa koji se pojavljuju u slobodnoj prodaji na tržištu prevladavaju programi za dokumentaciju koji nisu posve prilagođeni potrebama arhiva. Koriste ih uglavnom manji arhivi.

Zaštita arhivskog gradiva

Ranije uobičajeni nazivi za ovo područje *konzerviranje i restauriranje* u novije vrijeme u njemačkoj su arhivistički zamijenjeni nazivom *Bestandserhaltung*. Time se želi naglasiti da se ne radi samo o tehničkim postupcima konzerviranja i restauriranja, nego o ukupnosti čimbenika koji se odražavaju na trajno čuvanje gradiva. Svaki posao koji se obavlja u arhivu ili kod stvaratelja gradiva, od preuzimanja do korištenja gradiva, pa i ukupna organizacija arhivske službe, mora sadržavati procjenu utjecaja na čuvanje gradiva i prijedlog mjera koje se mogu poduzeti radi smanjivanja ili uklanjanja izvora oštećenja. Pravovremeno planiranje ovakvih postupaka omogućuje velike uštede i djelotvorniji rad laboratorija za konzervaciju i restauraciju. Predavač je sastavio listu s postupcima koje treba poduzeti s obzirom na vrstu i veličinu oštećenja i vrijednost ugroženog gradiva.

Posebna pažnja se poklanja obradi kiselog papira (70% gradiva u njemačkim arhivima je na kiselom papiru). Razvijaju se i primjenjuju postupci masovne obrade ovakvog gradiva.

Arhivsko zakonodavstvo i organizacija arhivske službe u SR Njemačkoj

Budući da je SR Njemačka federalna država, postoji pluralitet zakonskih rješenja. Zakoni se donose na dvije razine: saveznoj i u pojedinim federalnim jedinicama (državama). Osim zakona postoji i niz podzakonskih akata, koje donose Vlada ili nadležna ministarstva. Saveznim je zakonodavstvom obuhvaćeno arhivsko gradivo saveznih institucija, ali i neke vrste gradiva koje nastaju kod federalnih jedinica, a primjenom određenih saveznih zakona (npr. neki porezni predmeti, predmeti u svezi sa socijalnom zaštitom i sl.).

Strukturu arhivskih ustanova u SR Njemačkoj čine:

- Savezni arhiv
- državni arhivi pojedinih federalnih jedinica
- ostali arhivi koji potpadaju pod javno pravo
- privatni arhivi.

Savezni arhiv je osnovan nakon II. svjetskog rata, a sjedište mu je u Koblenzu. Izdvojene organizacijske jedinice postoje i u drugim njemačkim gradovima – Freiburgu, Potsdamu, Bayreuthu, Berlinu, St. Augustinu itd. Osim na Savezni arhiv, arhivski se zakoni ("Archivgesetze") odnose na državne arhive svih razina, politički arhiv Ministarstva vanjskih poslova, parlamentarne, komunalne i sveučilišne arhive te arhive industrijskih i trgovačkih komora. Sve ostale vrste arhiva (privredni, stranački, crkveni itd.) ne potpadaju pod javno pravo, pa se na njih arhivski zakoni niti ne odnose.

Za arhivsku su službu, osim arhivskih zakona, od velikog značenja i neki drugi zakoni. To su zakoni o zaštiti kulturnih dobara, o zaštiti osobnih podataka, o autorskom pravu i sl. Posebno je složeno pitanje, o kojem su u 80-im godinama vođene mnogobrojne diskusije, zaštite osobnih podataka i s tim u svezi korištenje i objavljivanje arhivskog gradiva, koje takve podatke sadrži. Donošenje zakona o zaštiti osobnih podataka imalo je za posljedicu promjene kako saveznog arhivskog zakona, tako i zakona pojedinih federalnih jedinica.

Temeljno pitanje korištenja arhivskog gradiva koje je ovim propisima regulirano su rokovi nakon kojih pojedine vrste arhivskog gradiva postaju dostupne istraživačima. "Obično" arhivsko gradivo tj. ono koje ne sadrži osobne podatke, niti je pri nastanku bilo zaštićeno određenim stupnjem tajnosti, postaje u pravilu dostupno nakon 30 godina. Izuzetak predstavlja zakon Schleswig-Holsteina, koji određuje rok od 10 godina. Ovaj zakon se od svih ostalih razlikuje i time što ne predviđa mogućnost produženja ovog roka u određenim slučajevima. Ostali zakoni omogućavaju produženje roka za 20–30 godina, ako je to u javnom interesu.

Dvije su vrste arhivskog gradiva posebno izdvojene i za njih važe drugi rokovi dostupnosti. Dokumenti koji su pri nastanku označeni kao tajni postaju dostupni u roku

između 30 (Schleswig–Holstein) i 80 godina (savezni zakon i Rheinland–Pfalz). Većina zakona i ovdje predviđa mogućnost produženja roka za daljnjih 20 do 40 godina.

Za arhivsko gradivo koje sadrži osobne podatke rokovi su utvrđeni ovisno o tome da li je poznat ili ne datum smrti osobe. U slučaju da je taj datum poznat, rokovi iznose između 10 i 30 godina, a većina zakona i ovdje predviđa mogućnost produženja roka za 20 do 30 godina. U slučaju da datum smrti nije poznat, rokovi iznose od 90 do 110 godina s mogućnostima produženja kao i u prethodnom slučaju.

Posebni arhivi u SR Njemačkoj

Položaj i uloga komunalnih arhiva u uskoj su vezi s administrativno–teritorijalnom podjelom države. Budući da je SR Njemačka federalna država, postoje razlike između pojedinih federalnih jedinica. No, može se reći da se komunalni arhivi osnivaju na najnižoj, ujedno samoupravnoj, razini općina i gradova. Arhivski zakoni u pravilu samo utvrđuju ovim jedinicama obvezu da se brinu o vlastitom arhivskom gradivu, ali ništa više. Institucionalno se ova zaštita arhivskog gradiva može realizirati kroz vlastite općinske ili gradske arhive, ali i ne mora. Naime, postoje još dvije mogućnosti. Više općina može zajedno osnovati arhiv, ali je to u praksi rijedak slučaj. Općine, odnosno gradovi, mogu svoje zadaće u svezi sa zaštitom arhivskog gradiva prenijeti na državne arhive, ali onda to i plaćaju.

Općine u Njemačkoj imaju dvije grupe zadaća – vlastite i prenesene. Među vlastiti-ma opet se razlikuju obvezne i dobrovoljne. Iz arhivskih zakona proizlazi da je arhivska služba vlastita i obvezna, ali jednim dijelom i dobrovoljna, djelatnost općina/gradova. Vlastite djelatnosti općina financiraju se iz vlastitih prihoda (porezi, doprinosi, takse i sl.), dok za prenesene zadaće općine i gradovi sredstva dobijaju iz zemaljskog proračuna.

Povijesno gledano općinski odnosno gradski arhivi nastaju kao zbirke povelja. Kao posebne ustanove od uprave se odvajaju tek u 20. stoljeću. U mnogim, naročito manjim mjestima, arhivi su u nedostatku drugih kulturnih ustanova središta kulturnog i društvenog života. Za komunalne je arhive, naročito posljednjih godina, karakterističan znatan porast broja korisnika.

Privredni su arhivi relativno mlade ustanove. Javljaju se početkom 20. stoljeća, nekako istovremeno kada i prve katedre za privrednu povijest. Prvi privredni arhiv osnovala je 1905. godine firma Krupp u Essenu. Nakon toga i druge velike firme (npr. Siemens, Bayer i druge) osnivaju svoje arhive. Najstariji regionalni privredni arhiv je Rheinisch–Westfälisches Archiv u Düsseldorfu. Stvaranje velikog broja privrednih arhiva dovelo je u 60–im godinama do njihovog udruživanja radi zastupanja zajedničkih interesa.

Privredne arhive u SR Njemačkoj moguće je razvrstati u pet grupa:

- arhivi poduzeća
- arhivi komora
- arhivi privrednih udruženja
- granski arhivi
- regionalni privredni arhivi.

Sve ove vrste privrednih arhiva, osim arhiva komora, potpadaju pod privatno pravo, što znači da se država ni na koji način ne upliće u njihovu djelatnost i organizaciju, pa čak niti arhivisti u tim arhivima nisu dužni polagati državni stručni ispit.

Osnivanje arhiva poduzeća uvelike ovisi o pravnoj formi poduzeća. Tzv. "obiteljska" poduzeća mnogo češće od ostalih osnivaju vlastite arhive, jer je to jedan od oblika njegovanja tradicije. Glede organizacijskog položaja arhiva u poduzeću, najčešće je rješenje da je on vezan uz posloводство. Neka poduzeća vežu arhiv uz pravni odjel, što je posljedica shvaćanja arhiva prvenstveno kao mjesta osiguranja određenih interesa. U novije vrijeme sve se češće javlja povezivanje arhiva s odjelom za informacije i komunikacije tj. odnose s javnošću.

Najčešći oblici arhivskog gradiva kod privrednih arhiva su poslovne knjige, bilance (računi dobitka i gubitka), tehnička dokumentacija, zapisnici posloводства ili uprave, te naročito kod privrednih udruženja razne okružnice. Kao dopuna fondovima nastaju zbirke tiskanog materijala, poslovnih izvještaja i osobnih ili obiteljskih ostavština poduzetnika.

Kada je riječ o stranačkim arhivima treba istaknuti jednu sličnost, ali i bitnu razliku u odnosu prema državi. Stranke u svojoj organizaciji uglavnom slijede državnu strukturu. Sigurno je da njihovim radom na svim razinama nastaje vrijedno arhivsko gradivo, za koje su kao izvor zainteresirani ne samo povjesničari, nego i politolozi, sociolozi i drugi. Međutim, za razliku od države, stranke u pravilu nemaju razvijeno registraturno poslovanje na nižim razinama čemu su razlozi u nedostatku ljudi i sredstava. To se onda odražava na kvalitetu arhivskog gradiva.

Sve značajne njemačke stranke imaju vlastite arhive. Oni se u pravilu nalaze u sjedištu stranačkih vodstava i s njima su relativno usko povezani. Zanimljiv je način na koji se stranački arhivi financiraju. Zakonom kojim je regulirana djelatnost stranaka propisane su i norme za djelovanje stranačkih zaklada. Velike stranke imaju svoje zaklade ("Stiftung"), kojih je glavna zadaća "političko obrazovanje" ("politische Bildung"). Putem tih zaklada njemačka država financira kulturnu, znanstvenu i sličnu djelatnost stranaka. U SR Njemačkoj postoji pet takvih zaklada, a pri svakoj postoji i arhiv:

- 1) SPD – Friedrich Ebert Stiftung
- 2) CDU – Konrad Adenauer Stiftung
- 3) CSU – Hanns Seidel Stiftung
- 4) FDP – Friedrich Naumann Stiftung
- 5) Zeleni – Regenbogen Stiftung.

Poseban je slučaj arhivsko gradivo bivše istočnonjemačke Jedinственe socijalističke stranke (SED). Nakon ponovnog ujedinjenja Njemačke o arhivskom gradivu te stranke vođene su oštre polemike. Osnovno je pitanje bilo da li će to arhivsko gradivo pripasti državi ili stranci sljednici. Na kraju je postignut izvjestan kompromis. Formirana je jedna nova zaklada za arhivsko gradivo istočnonjemačkih stranaka i masovnih organizacija. No, u ovoj zakladi je za razliku od drugih mnogo jači utjecaj države. Taj se utjecaj ostvaruje putem predstavnika u tijelima upravljanja – kuratoriju i znanstvenom savjetu.

Državni arhivi pokrajine Hessen

Država Hessen ima tri državna arhiva – u Wiesbadenu, Marburgu i Darmstadtu. Ova činjenica uvjetovana je povijesnim razvojem toga područja. Naime, država Hessen osnovana je tek nakon II. svjetskog rata odlukom sila pobjednica tj. tadašnjih savezničkih vlasti. Riječ je zapravo o jednoj umjetnoj tvorevini, budući da u povijesti nije postojala niti jedna državna ili administrativna cjelina koja bi obuhvaćala cijelo to područje. Stoga se u organizaciji arhivske službe bolje odražava podijeljenost ovog područja kroz povijest. Arhiv u Wiesbadenu nosi naziv "Glavni državni arhiv". Razlog je u tome što preuzima arhivsko gradivo ministarstava i drugih središnjih tijela vlasti države Hessen od 1945. godine naovamo. Današnji arhiv u Wiesbadenu vuče korijene iz ranijeg kraljevskog pruskog državnog arhiva, koji od 1881. godine ima sjedište u Wiesbadenu. U proljeće 1985. godine arhiv je preselio u novu namjenski građenu zgradu. Radi se o vrlo modernoj i izuzetno opremljenoj građevini, koja u SR Njemačkoj slovi kao jedna od najprimjerenijih arhivskih zgrada. Može služiti kao primjer za primjenu suvremene tehnologije u građenju i opremanju zgrada arhiva i svrsishodnu organizaciju prostora.

Državni arhiv u Marburgu nastao je 1870. godine spajanjem tadašnjih arhiva u Kasselu, Hanau i Fuldi. Kasnije je preuzeo i gradivo nekih drugih manjih arhiva. Danas je arhiv nadležan za arhivsko gradivo državnih tijela i institucija okruga Kassel i dijela okruga Giessen. Arhivska zgrada je, isto kao i ona u Wiesbadenu, namjenski građena za arhiv, ali pola stoljeća ranije. Arhiv raspolaze sa oko 42 000 dužnih metara polica. Kapacitet je gotovo potpuno iskorišten, jer je u arhiv preuzeto oko 40 000 dužnih metara gradiva. Primjetno je pridržavanje istih načela organizacije radnog procesa kao i u Glavnom državnom arhivu, čija je glavna karakteristika standardiziranost postupaka i svojevrsni automatizam u obavljanju osnovnih funkcija.

Jozo Ivanović i Damir Validžić